RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Verschijnt driemaandelijks
oktober, november, december 2017
P708387

RWS vzw
pluralistische vereniging
Italiëlei 153, 2000 Antwerpen - jaargang 34, nummer 150

HERFST

De zomer plooit zich stilaan terug
in laatste warme zomerdagen en fel licht

De bomen stappen uit hun groene uniform en
hijsen zich in een rood en goudgeel kleurenpalet
Hun laatste uitspatting van het jaar voor ze naakt gaan

Dagen krimpen
avonden verstillen
de ochtend ontwaakt later

Soms sluipt nevel over het gras
kronkelt tussen de boomstammen
Zwaluwen vertrekken met vakantie

De zomer plooit zich stilaan terug
in de armen van de herfst

Mieke Versées

RWS

Recht op Waardig Sterven vzw
Italiëlei 153
2000 Antwerpen

Tel: 03 272 51 63
E-mail: info@rws.be
www.rws.be

Bank
IBAN: BE19 3200 2641 7012
BIC: BBRUBEBB

Bestuur
dr. Marc Van Hoey, voorzitter
Rita Goeminne, ondervoorzitter
Fanny Favyts, secretaris
Marc Van Ryckeghem, penningmeester
dr. Marc Cosyns, Jacqueline Simon,
Anne-Marie Claus, David Lambrechts, Lynn Van Hoey

Controle der rekeningen
Walter Decoene

Redactieraad
Eindredactie
Marc Van Hoey
Redactieraad
Romain De Clercq, Mireille Fourneau, Rita Goeminne,
Elka Joris, Gaby Swerts, Ludo Van Tilborgh,
Mieke Versées
E-mail: redactieraad@rws.be
Foto's
Mieke Versées

Verantwoordelijke uitgever
Marc Van Hoey
Italiëlei 153
2000 Antwerpen
Ondertekende artikels vallen onder de
verantwoordelijkheid van de auteurs

Vormgeving & druk
Lay-out en druk: www.dewrikker.be
Lay-out cover: Caroline Fornhoff Creative

Deadlines
Teksten, foto's en illustraties inzenden vóór:
1 december voor nr 1 - jan-feb-maa
1 maart voor nr 2 - apr-mei-jun
1 juni voor nr 3 - jul-aug-sep
1 september voor nr 4 - okt-nov-dec

Gedrukt op 100 % gerecycleerd en chloorvrij
gebleekt papier

ISSN: 2031-8960

In dit nummer

2 • Gedicht 'Herfst'
4 • Secretariaat en permanenties
5 • Woordje van de voorzitter
6 • Veelgestelde vragen: Hoe doe ik een euthanasieverzoek? Kosten?
7 • Belangrijke weetjes
8 • Steun bij een humane dood in eigen regie:
RWS sprak met Mr. Drs. Miriam de Bontridder, De Einder, Nederland
13 • Persbericht RWS naar aanleiding van 'laatstewilmiddel'
14 • Acties van RWS als drukkingsgroep
15 • Lezersbrief - Een voltooid leven
16 • Lezersbrief - Moeder
18 • Lezersbijdrage – Een voltooid leven is niet levensmoe
18 • Pers - Euthanasie voor wie levensmoe is
19 • Pers - Artsen: "wie bepaalt of je levensmoe bent?"
20 • Vonkel, Lieve Thienpont
21 • Woordzoeker
21 • Inschrijfformulier 'IK WORD LID VAN RWS'
22 • Agenda
24 • Boekbespreking 'Voltooid Leven'
25 • Boeken & documenten
26 • Nuttige adressen
27 • Permanentie te Antwerpen

Secretariaat

RWS is er voor iedereen, al meer dan 30 jaar!
Aarzel niet om hulp of informatie te vragen

Trees de Kind
Administratief coördinator

Openingsuren secretariaat :
Enkel voor **telefonische** contacten via onze administratieve coördinator:
- dinsdag van 09.00 tot 12.30 u.
- vrijdag van 09.00 tot 12.30 u.

Tel 03 272 51 63 - info@rws.be - www.rws.be

Persoonlijke contacten kunnen enkel tijdens onze **permanenties**!
Om de coördinator de kans te geven haar werk snel uit te voeren, zullen de telefoons de rest van de week opgenomen worden door een medewerker van RWS. Telefoneren kan dus de hele week 24/7. Maar liefst tijdens de kantooruren en niet 's avonds of op zondag! Voor héél dringende gevallen kan er natuurlijk een uitzondering gemaakt worden.

De coördinator heeft enkele vriendelijke vragen!
Als u om één of andere reden een brief of een mail stuurt naar de coördinator, vermeld dan bij uw adres ook uw lidnummer. Voor de coördinator is het dan een koud kunstje om uw gegevens snel op te sporen in de ledenlijst. Dat bespaart haar veel tijd, die zij écht wel nodig heeft om de vele telefoons te beantwoorden, de inschrijving van nieuwe leden uit te voeren, nieuw-gevraagde documenten en nieuwe 'mijn levenseindekaart'-en te verzenden en jaarkaarten te bezorgen. Dat lidnummer vindt u op het etiket dat op het kwartaalblad kleeft boven het adres. Vergeet het ook niet in te vullen op uw Jaarkaart!

Wilt u telefonisch contact nemen met de coördinator, hou dan uw lidnummer al klaar. De coördinator zal daar zeker naar vragen!

Ook op de overschrijvingen waarmee u betalingen doet aan RWS, is het nodig te vermelden waarvoor die storting gebeurt :
- vermeld steeds alle namen van de personen voor wie betaald wordt en voeg er altijd hun lidnummer bij;
- laat ook weten wat de bedoeling is van de overschrijving. Bijvoorbeeld 'lidgeld', 'inschrijving bepaald evenement', 'bestelling DVD of boek' enzovoort.

Die zaken kunt u onderaan de overschrijving vermelden bij 'Vrije mededeling'.

Hou de overschrijvingen ook 'gescheiden': betaal met een afzonderlijke overschrijving voor elke soort bestelling of betalen van uw lidgeld.
U hoeft uw documenten niet aangetekend te verzenden. U kunt die met een gewone postzegel opsturen!

Permanenties

Tijdens de permanenties zijn er één bestuurslid en een aantal goed opgeleide vrijwilligers van RWS aanwezig. Zij zijn graag bereid u algemene informatie te geven over RWS en de voordelen van een lidmaatschap. U kan er de nodige formulieren bekomen of inleveren om te archiveren en u wordt, indien gewenst, geholpen met het invullen van de documenten (levenstestament/wilsverklaring). U kan terecht met al uw vragen over het levenseinde, de wetgeving met betrekking tot euthanasie en patiëntenrechten, enzovoort. Op feestdagen is er geen permanentie.

ANTWERPEN

WAAR
Italiëlei 153, Antwerpen

WANNEER
elke eerste en derde donderdag van de maand
van 14.00 tot 16.00 u.

TURNHOUT

WAAR
Het Huis van de Mens, Begijnenstraat 53, Turnhout

WANNEER
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (di en vr tussen 09.00 en 12.30 u.) van het secretariaat te Antwerpen en zij regelt het verder.

MECHELEN

WAAR
Vrijzinnig Centrum DE SCHAKEL Mechelen
Steenweg 32, Mechelen

WANNEER
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (di en vr tussen 09.00 en 12.30 u.) van het secretariaat te Antwerpen en zij regelt het verder.

Woordje van de voorzitter

Geachte lezer,

Terwijl ik dit schrijf is de zomer van 2017 bijna voorbij.

Mijn voorwoord moet niet te lang zijn, er is al zoveel te lezen in dit nummer. Toch alvast een woordje van dank voor al de medewerkers die onze vzw draaiende houden. Ik som het nog even op. Een bestuur dat uitgebreid werd met jonge enthousiaste medewerkers, onze coördinator, Trees, die ondertussen goed ingeburgerd is en natuurlijk - niet te vergeten - de onvermoeibare schare vrijwillige medewerkers.

De voorbije maanden kreeg RWS veel reacties van gemeentebesturen en de politiek op haar briefschrijfactie van april. In dit nummer vindt u een overzicht. Het onmiddellijk gevolg is dat RWS her en der in Vlaanderen verzocht wordt om voordrachten te komen geven. Opdrachten die wij met plezier uitvoeren. Meer details vindt u verder in dit kwartaalblad (agenda) en op onze website www.rws.be.

RWS is een bruggenbouwer. Wij trachten samen te werken met andere organisaties die zich eveneens inzetten in de strijd voor een waardig levenseinde. We hebben contacten met VONKEL in Gent en met DE EINDER in Nederland. VONKEL en DE EINDER komen in dit blad uitgebreid aan bod.

"Samen sterk" is ons motto. U zal kunnen lezen dat iedere organisatie zijn specifieke eigenheid en zijn eigen werking heeft maar dat ze wel hetzelfde doel nastreven: ieder mens moet zelf kunnen beslissen wat voor hem of haar een waardig levenseinde betekent en moet hierover een keuze kunnen maken.

Ook tijdens de zomermaanden kon RWS vaststellen dat het thema "waardig sterven" het maatschappelijk debat bleef beroeren. Nederland kent een moeilijke regeringsvorming mede door de discussie over "Voltooid leven". In België werd dit onderwerp door J.J. De Gucht onder de aandacht gebracht.

RWS reageert positief en zal als actiegroep zeker deelnemen aan het debat.

Ik dank u allen, lezers en leden, voor uw betrokkenheid en uw vertrouwen en wens u een mooie nazomer toe. ■

Marc Van Hoey
voorzitter

Gedicht

Uit: 'Daar vertrok een mens - Uitvaartlyriek – gedichten die sterkte en troost geven'

Mij werd gezegd :
"hij of zij die heengaat,
walst de schoonheid in."

Daarin wil ik geloven,
het geeft mij een houvast,
loutering, blijde verwachting -

want ooit ga ik mijn geliefde
achterna
om weer samen te dansen
in de kleurrijke weelde
van een onbeschrijflijk bestaan

dat over de grens
van weten en gissen
ruimte laat
voor illusie, droom en hoop.

Wie van ons scheidt
walst schoonheid in,
schenkt ons zaad
van verzuchting.

Eric van Malder

Hoe doe ik een euthanasieverzoek ?

De persoon die euthanasie vraagt heet officieel '**de verzoeker**'.

De eerste vraag naar euthanasie wordt gesteld aan een arts, een huisarts of specialist. Antwoordt hij positief dan betekent het dat hij bereid is de procedure te volgen en de euthanasie uit te voeren. Is zijn antwoord negatief dan weigert de arts dus om de euthanasie uit te voeren, dit kan om medische of ethische redenen zijn. Je kan dan als verzoeker eventueel de vraag aan een andere arts stellen. Opgelet! Geen enkele arts kan verplicht worden een euthanasie uit te voeren!

Indien de arts bereid is de procedure met de verzoeker te doorlopen, wordt gekeken of de verzoeker terminaal is of lijdt aan een chronische ziekte.

Is hij **terminaal** dan is **één** bijkomend **advies** voldoende. Deze tweede arts kan een specialist zijn, vaak degene die de verzoeker behandelt. De verzoeker stelt een eenvoudig **schriftelijk verzoek** (zie onderaan!) op en geeft het aan de uitvoerende arts. Dit verzoek gaat in het medisch dossier. Als de arts het toch nuttig of nodig vindt, kan hij een bijkomend artsenadvies vragen. Er is geen strikte wachttijd voor de effectieve uitvoering.

Is de verzoeker **niet terminaal** dan maakt deze ook een schriftelijk verzoek en zal – indien de verzochte arts akkoord gaat - de procedure opstarten. Nu moeten **twee extra artsen** advies geven: de eerste zal een specialist zijn in de aandoening of een psychiater, de tweede arts kan een huisarts, specialist of LEIFarts zijn. Tussen de datum van het schriftelijk verzoek en de uitvoering van de euthanasie moet één maand verlopen.

In het geval van ouderdom en polypathologie (zie verder), wat betekent meerdere kwalen tezamen, heeft de evaluatiecommissie nu als advies gegeven dat ook drie huisartsen hierover kunnen oordelen. Bij psychisch lijden is het advies van een geriater of psychiater noodzakelijk.

Wat moet er in het schriftelijk verzoek staan: simpelweg dat je euthanasie wenst (er kan eventueel de reden naar de euthanasievraag vermeld worden). Daarbij **handtekening** en **datum** noteren.

Dit verzoek mag op eender welke manier opgesteld worden: manueel, computer, etc… De handtekening moet wel authentiek en persoonlijk zijn!

'Polypathologie', een argument om euthanasie te vragen?

Indien een patiënt vraagt naar euthanasie maar niet binnen afzienbare tijd zal overlijden, dan is een tweede advies noodzakelijk van een specialist in die bepaalde aandoening of een psychiater. Door de Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie werd echter aangenomen dat in gevallen waar het gaat om een onderzoek van een euthanasieverzoek bij **een patiënt met polypathologie** de tweede arts eveneens een huisarts mag zijn. De commissie beschouwt de huisarts in geval van polypathologie als een specialist in deze materie.

Polypathologie is de tweede meest voorkomende reden tot een euthanasieverzoek, namelijk 9,7% van de euthanasiegevallen. Bij deze patiënten ligt de ernst van de toestand niet bij één enkele ziekte maar wel in een combinatie van verschillende ernstige en ongeneeslijke ziekten waarbij geen verbetering meer mogelijk is: beperking mobiliteit, beperking zicht/gehoor, blindheid, artrose, hartfalen, zwaar longlijden, hersenbloedingen, invaliderende aandoeningen, verscheidene chronische aandoeningen die zich gelijktijdig voordoen, er is gevaar voor functionele achteruitgang, voor deficiënte voeding, acute verwardheid.

Wat kost een euthanasie-uitvoering?

De artsenconsultaties worden betaald aan de respectievelijke artsen volgens het geldend tarief en worden door de mutualiteit terugbetaald. De euthanasie-uitvoering op zich is een actie die geen nomenclatuur heeft en dus is er geen effectieve prijs voor vastgelegd. Medicatie die wordt gebruikt, wordt nooit terugbetaald door een ziekenfonds. Voor die benodigde medicatie moet je tussen de 50 en 200 euro rekenen. Als er een verpleegkundige bij betrokken wordt, moet hier ook een kost voorzien worden. In een ziekenhuis gelden uiteraard eigen financiële regels, die afhankelijk zijn van elke instelling. Zij hebben een eigen facturatie daaromtrent omdat er geen prestatienummers en dergelijke voorzien zijn. Ook privé-rusthuizen hebben eigen regels daarover!

WILSVERKLARING RWS

Problemen met de registratie?
Leden van RWS die moeilijkheden ondervonden hebben bij de - **niet verplichte** - registratie van de wilsverklaringen bij hun gemeentebestuur, raden we aan om de wilsverklaring van onze website te downloaden. U kan dit document opnieuw invullen en laten registreren op het gemeentebestuur.

Belang van correcte handtekeningen!
Kijk goed naar de data van ondertekening van uw wilsverklaring! De getuigen moeten op dezelfde datum, en zeker niet op een vroegere datum dan de aanvrager, de wilsverklaring tekenen. Het foutief dateren kan ook een reden zijn voor de gemeentebesturen om de registratie van de wilsverklaring te weigeren.

GEBRUIK DE JUISTE TERMEN!

Een euthanasie wordt **uitgevoerd**, niet gepleegd.
Een moord wordt gepleegd.
Iemand vraagt euthanasie omdat hij / zij het leven **voltooid** vindt; niet omdat hij / zij levensmoe zou zijn. Wie levensmoe is, denkt dikwijls aan zelfmoord!

2ND NOVEMBER WORLD RIGHT TO DIE DAY

In het kader van de werelddag Right to Die op 2 november zal RWS jaarlijks iets organiseren en in oktober 2017 zal hierover een persmededeling gebeuren.

'EUTHANASIE MET BARBARA EN STEFANIE'

'Euthanasie met Barbara en Stefanie'
Op 19 september vond in Gent deze theatervoorstelling plaats (een organisatie van Vonkel en De Maakbare Mens) met nabespreking door dr. Lieve Thienpont en Amy De Schutter. RWS heeft de voorstelling bijgewoond en in het volgend kwartaalblad zullen we verslag uitbrengen.

VISIE VAN RWS OP HET PLAN VAN LAATSTE WIL

Kijk even op de website van RWS!

De ogen wijd open

De ogen wijd open
pluk je rusteloos
de draden van het leven bij elkaar

Je tekent in de lucht,
praat met het verleden
je geest ontvlucht het heden

Je hinkt naar het einde toe
het lichaam moe
van de tocht

De ogen wijd open
breekt de band
de handen stil
dood staart kil

Mieke Versées

deEinder

Steun bij een humane dood in eigen regie

Steun bij een humane dood in eigen regie

In het historische hart van Amsterdam sprak RWS met Mr. Drs. Miriam de Bontridder, gastspreker op onze vijfde Nationale Dag van Waardig Sterven en Euthanasie, over Stichting De Einder waar zij in de raad van bestuur zetelt.

'Steun bij een humane dood in eigen regie' is de slagzin naast het logo van Stichting De Einder op de website en ook op de brochure. Deze zin bevat de kerngedachte waar deze stichting voor staat. Vooral de laatste drie woorden, in eigen regie, vallen hier op. Waaruit bestaat de steun die u kan bieden aan iemand die toch al een besluit genomen heeft omtrent zijn eigen levenseinde of nog twijfelt daaromtrent? In Nederland is hulp bij zelfdoding toch strafbaar?

In Nederland is hulp bij zelfdoding niet strafbaar als die hulp verstrekt wordt door iemand die arts is en aan de zorgvuldigheidseisen van de euthanasiewet voldoet. Ook niet strafbaar is zelfdoding in eigen regie. Hulp bij zelfdoding in eigen regie is strafbaar als de hulp het karakter van een instructie heeft en/of de hulpverlener de regie van de hulpvrager overneemt.

Bij De Einder wordt een onderscheid gemaakt tussen artseneuthanasie en wat is komen te heten zelfeuthanasie. Onze visie is dat waar artseneuthanasie mogelijk is, de weg van de artseneuthanasie moet worden bewandeld. Vaak maken we echter mee dat er mensen zijn die in aanmerking komen voor artseneuthanasie, maar toch op onterechte gronden niet geholpen worden door de arts. Onze opzet is het er toe leiden dat de arts bereid is euthanasie toe te passen. Waar noch de arts, noch de Levenseindekliniek daartoe bereid zijn, willen wij voorkomen dat mensen zich van gruwelijke methoden bedienen om dood te gaan. Die mensen verstrekken wij desgevraagd informatie over humane methoden van zelfdoding. ▶

In Nederland kennen we jurisprudentie [1] over de vraag: wat is strafbare en niet strafbare hulp bij zelfdoding in eigen regie?
Wat is niet strafbaar? Voorlichting en informatie geven, gesprekken voeren en morele steun verlenen en dat laatste kan ook betekenen aanwezig zijn bij een overlijden.
Wat is wel strafbaar? Alles waarbij niet de hulpvrager maar de hulpverlener de regie voert; alles waarbij de hulpverlener de hulpvrager 'instructies' verstrekt. Wat is een instructie? Wij menen dat in de rechtspraak met instructie bedoeld wordt dat iemand opdracht gegeven wordt tot, aangezet wordt tot, gemanoeuvreerd wordt in de richting van zelfdoding. Deze verrichtingen vallen onder het begrip strafbare hulp bij zelfdoding in eigen regie. Maar iemand informeren over de methoden en middelen om op een humane wijze zijn leven te beëindigen is geen strafbare hulp bij zelfdoding in eigen regie.

Tussen deze twee gebieden van strafbare versus niet strafbare hulp ligt echter een grijs gebied waarvan we niet weten of het strafbaar is. Hoe actiever de hulpverlener opereert, hoe waarschijnlijker het risico wordt dat iets als strafbare hulp zal worden gekwalificeerd. De Einder opereert in het gebied van wat wel mag en in het grijze gebied waarvan niet vaststaat of het wel of niet mag omdat de wetsgeschiedenis noch de jurisprudentie zich daarover ooit hebben uitgelaten.

Grofweg kan gezegd worden dat er drie humane manieren zijn om een einde te stellen aan het leven:

- versterven door geen voedsel of drank meer tot zich te nemen (dat is alleen geschikt voor zeer oude en verzwakte mensen; voor gezonde mensen is versterven geen humane methode)
- inhaleren van heliumgas of stikstofgas
- gebruik van medicijnen waarvan bijvoorbeeld chloroquine, een malariamiddel, onder de geneesmiddelenwet valt en een ander middel, bijvoorbeeld pentobarbital, onder de opiumwetgeving valt. Het is de hulpvrager die zijn keuze bepaalt; de hulpverlener verstrekt alleen objectieve informatie zonder daaromtrent te 'adviseren' of iemand in een bepaalde richting te bewegen. Als de keuze op medicijnen valt, zijn die veelal niet verkrijgbaar zonder de geneesmiddelenwet of de opiumwet te overtreden. In die gevallen wijst de hulpverlener er op dat de hulpvrager zich aan overtreding van de wet schuldig maakt en juridische risico's loopt alsook dat de verantwoordelijkheid daarvoor geheel bij hem berust.

In de euthanasiewet in België wordt euthanasie omschreven als het actief beëindigen van het leven door een ander persoon. De Einder spreekt van zelfeuthanasie en artseneuthanasie. Zijn die termen officieel, wettelijk aanvaard?
Beide termen zijn geen juridische termen. Euthanasie in de zin van de euthanasiewet noemt De Einder artseneuthanasie en het bewerkstelligen van een goede dood in eigen regie noemen we zelfeuthanasie. De term zelfeuthanasie of auto-euthanasie, iemand wil dood en doet het zelf, zonder bemoeienis van een arts, is geloof ik voor het eerst gebruikt in 2007 door Boudewijn Chabot [2].
We hebben een proefproces gehad met Heringa [3], een man die zijn moeder geholpen heeft. In de annotaties van de uitspraak lees ik dat iemand helpen bij zelfdoding in handen van een arts moet blijven. Een familielid mag dit niet doen.

Er liggen momenteel twee voorstellen op tafel: een kabinetsplan en een initiatief van D66. In het ene voorstel is er sprake van een stervensbegeleider, in het ander van een levenseindebegeleider. De euthanasiewet is geënt op het beginsel dat er een medische oorzaak aan het lijden ten grondslag moet liggen; de door het kabinet en D66 geformuleerde voorstellen willen ook euthanasie in geval van existentieel lijden (lijden zonder medische oorzaak) mogelijk maken. Daar zou dan een 'stervensbegeleider/levenseindebegeleider' aan te pas moeten komen die zonder arts te zijn, onder bepaalde en strikte voorwaarden een dodelijke pil mag verstrekken.

In Nederland zijn – buiten De Einder - verschillende organisaties/stichtingen actief rond levenseindebeslissingen. Bijvoorbeeld de NVVE, de Levenseindekliniek…. Waarin onderscheidt De Einder zich van die andere ?
Er zijn drie organisaties rond levenseindebeslissingen in eigen regie actief. Alle drie verstrekken zij informatie en individuele begeleiding. Bij de NVVE is een lidmaatschap vereist. De Einder is een ANBI, een algemeen nut beogende instelling. Vanwege haar maatschappelijke relevantie valt De Einder onder een fiscale status die onder meer donaties fiscaal aftrekbaar maakt. De Levenseindecounselors zijn een uit drie counselors bestaande beroepsorganisatie die geen ANBI-status heeft. Zij verstrekken hulp tegen vergoeding. De Einder is een vrijwilligersorganisatie die gratis info verstrekt en die, als mensen specifiek op hun persoonlijke problematiek toegespitste informatie wensen, doorverwijst naar zelfstandig opererende consulenten die, net als de levenseindecounselors, op declaratiebasis werkzaam zijn. Wij hebben nu zeven consulenten en eind 2017, wanneer de training van de in opleiding zijnde consulenten is voltooid, zal dat aantal nog toenemen.

Onder onze consulenten bevindt zich een dokter, een psycholoog, een psychotherapeut, en ik geloof ook een humanistisch raadsman. Ze moeten minstens HBO-niveau hebben.

Alle hulpvragen die aan De Einder gericht zijn komen terecht bij onze casemanager, dat is een gepensioneerd arts. Zij brengt desgevraagd de hulpvrager in contact met de consulent, rekening houdend met de woonplaats en de problematiek van de hulpvrager. Hulpvragers en consulenten maken onderling afspraken over tussenkomst, reiskosten en consultaties. Onze consulenten verplaatsen zich alleen binnen Nederland en reizen niet af naar het buitenland. Indien buitenlanders - veel Belgen en Duitsers doen beroep op ons – met een consulent willen praten, moeten deze mensen naar Nederland komen. Voor algemene informatie die niet door consulenten maar door De Einder

zelf wordt verstrekt, kunnen zij ermee volstaan van de telefoon of de e-mail gebruik te maken.

De tendens in Nederland is om de medicus steeds minder te betrekken bij de levenseindeproblematiek. Zelf vind ik dat geen goede ontwikkeling. Dat de opleiding van een medicus niet altijd de meest geëigende is om mensen met een doodswens op te vangen, daar ben ik het mee eens. Maar diegene die mensen een doodspil verstrekt, moet in mijn visie ook medisch/farmacologisch gevormd zijn. Als daartoe in de wet de keuze op een medicus valt, dan heeft in mijn visie die medicus extra opleidingen nodig en dient hij over extra competenties te beschikken. Hij moet met existentiële problematieken en met sociaalmaatschappelijk werk vertrouwd zijn, psychologisch inzicht hebben, misschien zelfs filosofisch of antropologisch geschoold zijn. Kortom hulpverleners die mensen met een doodswens begeleiden moeten allround, van alle markten thuis zijn.

Jullie hebben hier in Nederland ook de Levenseindekliniek?
De Levenseindekliniek vangt mensen op die bij hun arts niet terecht kunnen omdat deze persoonlijke bezwaren tegen euthanasie heeft. Helaas zijn er nog veel van die artsen met persoonlijke bezwaren tegen euthanasie waardoor de Leveneindekliniek niet de capaciteit heeft om alle mensen op te vangen die bij hun eigen arts bot vangen. De Einder verschilt onder meer hierin van de Levenseindekliniek dat zij geen euthanasie uitvoert noch euthanatica verstrekt.

Begin september ontstond er nogal wat ophef rond de bekendmaking van Coöperatie Laatste Wil (CLW) dat een gemakkelijk verkrijgbaar middel zou toelaten om euthanasie in eigen regie uit te voeren. Men zou enkel 6 maanden lid moeten zijn van CLW om de naam van het middel te verkrijgen. In België waren de reacties hierop eerder negatief. Hebt u meer info hierover en wat is het standpunt van De Einder hieromtrent?
Het middel waarmee de Coöperatie Laatste Wil in de publiciteit gekomen is, betreft een in laboratoria gebruikt conserveermiddel. Het is - op dit moment nog steeds - legaal verkrijgbaar (alleen via digitale bestelling bij de groothandel), kost weinig en bezorgt een zekere en relatief vredige dood. De Coöperatie Laatste Wil zal het middel niet zelf verstrekken. Alleen informatie daarover zal over afzienbare tijd bij voornoemde coöperatie verkrijgbaar zijn: het verstrekken van middelen die de dood veroorzaken kwalificeert in Nederland als strafbare hulp bij zelfdoding in de zin van artikel 294 Sr, vandaar dat noch de Coöperatie, noch andere organisaties die actief zijn op het terrein van een humane dood in eigen regie het middel aan hulpvragers zullen verstrekken.

Voor meer informatie over hoe de naam van het conserveermiddel te achterhalen, kan het beste de website van CLW http://www.laatstewil.nu/faq/nieuws/ worden geraadpleegd. De Coöperatie beschikt voor buitenlanders over een handleiding hoe zij zich lid kunnen maken.

Achter de schermen wordt onder aanverwante organisaties als De Einder, NVVE en Exit International zo mogelijk in overleg met CLW nagegaan hoe op de meest zorgvuldige wijze aan het middel bekendheid kan worden gegeven. Naar verwachting zal De Einder daarover alleen desgevraagd informatie verstrekken en het niet her en der ongevraagd gaan promoten. Meer openheid van zaken kan ik op dit moment niet geven: we bewegen ons op het terrein van leven en dood en daarbij mag niet over één nacht ijs worden gegaan.

Kan iedereen met een vraag rond zelfeuthanasie bij u terecht? Leeftijdsbeperking, nationaliteit, dementerenden ....?
De taal kan soms een barrière vormen voor mensen uit bijvoorbeeld Japan, Rusland .... om bepaalde finesses in woorden duidelijk te maken, is communicatie in liefst je eigen moedertaal belangrijk. Afgezien daarvan kan iedereen bij ons terecht.

Wat adolescenten betreft, is onze visie dat het brein pas volwassen is op vijfentwintigjarige leeftijd, dus zo iemand moet je niet voeden met informatie over hoe hij uit het leven kan stappen. Zo iemand is gebaat bij een psychotherapeut die therapie als oogmerk heeft. Wanneer er sterke indicaties zijn dat de betrokkene bijvoorbeeld onder de trein dreigt te springen, kan altijd nog nagegaan worden of voorlichting over humane zelfdodingsmethoden op zijn plaats is.

Als het om dementerenden gaat, geldt dikwijls dat zij niet meer uitvoeringsbekwaam zijn: zij kunnen niet meer zonder hulp een heliumtank bedienen of weten niet meer waar zich hun dodelijke medicijnen bevinden en hoe zij die moeten innemen. Wij vinden het belangrijk dat daar dan familieleden bij betrokken worden, waarbij die familieleden worden voorgelicht over welke hulp zij nog wel zonder risico kunnen bieden en vanaf waar zij zich op het terrein van strafbare hulp bij zelfdoding begeven. Zij moeten beslissen wat zij voor hun familielid over hebben.

Ook voor misdadigers en gevangenen met een stervenswens die zich niet naar een consulent kunnen begeven, staan wij open. Als zij daar via bijvoorbeeld hun advocaat om vragen, krijgen ook die mensen informatie.

Voorts is het zo dat er dikwijls artsen met ons contact opnemen om moeilijke vragen te beantwoorden of om iemand naar (een consulent van) De Einder door te verwijzen. Die artsen kunnen op al onze knowhow beroep doen en laten daarover veelvuldig hun erkentelijkheid blijken.

Bij permanenties krijgen wij soms telefoon uit bijvoorbeeld New York van mensen die denken dat zij hier zo maar 'op bestelling' terecht kunnen voor een euthanasie. Misschien kunnen wij die mensen voor informatie bijvoorbeeld naar De Einder doorverwijzen?
Algemene informatie in het Engels of het Duits kunnen wij verstrekken maar meestal verwij- ▶

zen wij die mensen naar Exit International, een Australische organisatie opgericht door Philip Nitschke die via de website vrij veel informatie verschaft.

Het eerste contact dient altijd te geschieden via ons e-mailadres begeleiding@deeinde.nl of via een brief naar ons postbusadres. Al die schriftelijke hulpvragen komen terecht bij onze casemanager die op basis van de inhoud vervolgens contact opneemt via telefoon of mail. Als iemand aangeeft telefonisch dan wel schriftelijk contact te wensen, houdt de casemanager daar rekening mee.

RWS is pluralistisch. Welk gedachtengoed volgt De Einder?
De Einder is ontstaan vanuit het Humanistisch Verbond. De aanleiding voor de oprichting van De Einder waren twee kort opeenvolgende zelfdodingen van jonge mensen. Vanuit het Humanistisch Verbond hebben toen enkele leden gezegd: als er voor deze mensen inderdaad geen alternatief meer is, hebben zij recht op informatie die hen toelaat zo menswaardig mogelijk heen te gaan, zodat ze niet op gruwelijke methoden aangewezen zijn.
Hoewel ontstaan vanuit het humanisme, is ons gedachtengoed pluralistisch, iedereen kan komen, wij vragen niet naar geloofsovertuiging.

In Nederland ontstond er heel wat beroering rond het wetsvoorstel Voltooid Leven. Daarin zou een belangrijke rol weggelegd zijn voor de levenseindebegeleider. Hebt u bezwaren tegen dit wetsvoorstel?
Wij hebben geen bezwaren tegen het wetsvoorstel geformuleerd. Er is het kabinetsplan van Edith Schippers en de initiatiefwet van Pia Dijkstra. Wij steunen beide voorstellen. Uiteraard zijn wij het met de tegenstanders van die voorstellen eens dat als mensen willen doodgaan omwille van een maatschappelijk probleem waarvoor een oplossing bestaat, je een maatschappelijke oplossing voor dat probleem moet aandragen. Een andere kritiek van de tegenstanders is dat door een 'voltooid levenwet' ouderen een druk zullen voelen om hun leven te beë indigen. En dat is niet de bedoeling van de op tafel liggende plannen. Je mag mensen die graag leven niet het gevoel geven dat ze er eigenlijk niet meer toe doen. Daarom vind ik het goed dat er nog een tijdje over de voorstellen van het kabinet en van D66 gedebatteerd gaat worden.

Ook aan de Belgische euthanasiewet schort een en ander, maar eer daar iets aan verandert...
Probeer de discussie op gang te brengen, maar maak er een doorwrochte discussie van zodat je alle argumenten van zowel voor- als tegenstanders bekijkt. En ga na hoe terechte bezwaren van tegenstanders kunnen worden ondervangen.

Als we het juist begrijpen, volgt het kabinet de adviescommissie Schnabel, (opgericht door de ministeries van Volksgezondheid en justitie) niet. Het kabinet stelt dat de 'voltooid leven'-problematiek gedekt wordt door de euthanasiewetgeving omdat het meestal gaat om een opstapeling van ouderdomsklachten. Klopt het dan, zoals de commissie beweert, dat de groep van mensen zonder al die ouderdomskwalen en die enkel lijden aan het leven, verwaarloosbaar is? Is dat aantal onderzocht?
Het kabinet zegt dat de euthanasiewetgeving vereist dat er op de een of andere manier een medische oorzaak is, terwijl in een klein aantal gevallen er geen medische oorzaak is, maar een existentiële. In de huidige euthanasiewetgeving is het zo dat mensen wiens doodswens uitsluitend een existentiële oorzaak heeft, buiten de boot vallen. Zij komen niet voor euthanasie in aanmerking, want de euthanasiewet eist dat hun lijden medisch gerelateerd moet zijn. Toch zijn er mensen, en dat is een kleine categorie geef ik grif toe, die medisch niets mankeren, maar die existentieel lijden. Voor die mensen is onze Nederlandse euthanasiewet niet voldoende. Vandaar dat het kabinet zegt dat we een wet moeten hebben waarin ook de doodswens van mensen met existentieel lijden gelegaliseerd wordt.

De commissie Schnabel zegt eigenlijk: 'Neen, niet doen, want je gaat de euthanasiewet uithollen en eigenlijk is het merendeel van die mensen die uitsluitend existentieel lijden, een veel te kleine categorie om daarvoor de wet te wijzigen. Mensen met uitsluitend existentieel lijden moeten de overheid niet lastig vallen, ze kunnen het zelf doen via de zogenaamde 'autonome route', te weten versterven, de heliummethode of medicijnen'. Maar voor veel mensen zijn deze drie autonome wegen die de commissie Schnabel noemt, niet haalbaar en zijn zij op hulp van anderen aangewezen.

In het geval van – over het algemeen illegaal dan wel op de zwarte markt verkregen – medicijnen overheerst bijvoorbeeld veel angst: heb ik wel de juiste medicijnen, ga ik er bijvoorbeeld niet met hersenletsel uit komen? Waarom dat niet allemaal in de legaliteit trekken? Laat mensen die aan het einde van hun krachten zijn, vredig uit het leven stappen. Voorkom dat ze zich op hoge leeftijd nog het gebruik van encrypted mails en bitcoins dienen aan te leren om op de zwarte markt hun medicijnen te bestellen en te betalen of dat zij een beroep moeten doen op hun naasten die zich dan blootstellen aan strafbaar handelen. Zorg voor een wet die mogelijk maakt op humane

Heel veel onrust kan voorkomen worden door mensen die met angst leven goed te informeren. Eenmaal goed geïnformeerd is er voor angst vaak geen plaats meer.

wijze dood te gaan. Daar heeft de commissie Schnabel geen oog voor.

In een artikel begin dit jaar in de Volkskrant, stelt u dat 80% afziet van euthanasie na een gesprek met een consulent, ook als zij de middelen al in huis hebben. Is de rol van een consulent dus toch van zeer groot belang?
Wat we merken, is dat het feit dat mensen de informatie hebben, vaak al zo geruststellend is, dat ze veel opgeluchter doorgaan met leven en dat is niet alleen de constatatie van De Einder, maar dat is zo bij alle organisaties die op dat terrein werkzaam zijn over de hele wereld.

Ook over koppels die samen uit het leven willen stappen hebt u verschillende bedenkingen. Kan u dat wat meer duiden?
Wij hebben een paar zelfdodingen van koppels gehad die heel mooi waren. Dat trekt dan de pers. 'Samen Dansend zijn ze uit het leven gestapt ', luidde de titel van het krantenartikel in het Algemeen Dagblad twee jaar geleden.
Al snel krijg je dan koppels die dat ook willen. Het Werther-effect van Goethe gaat spelen. Dat moeten we voorkomen.

Van de koppels die zich tot De Einder wenden, merk je soms dat één van hen druk uitoefent op de ander om er samen uit te stappen terwijl die ander niet opgewassen is tegen die druk. En ook gebeurt het regelmatig dat mensen op hun vijftigste de wens hebben om te zijner tijd samen dood te gaan maar daar op hun tachtigste anders tegenover staan. Dat is de reden dat wij zeggen 'tot het zover is'. Bij mensen die elkaar in het verleden beloofd hebben samen te sterven, zie je bij tijd en wijle dat de een op de ander een moreel appel doet, in de zin van: 'je hebt het beloofd'. Zo'n belofte is er niet om te worden nagekomen, daar mag je niemand aan houden en niemand mag jou daar aan houden. Er zijn mooie zelfdodingen van koppels , maar wij zien niet graag dat die zelfdodingen verheerlijkt worden. Zoals gezegd, vanwege het Werther-effect.

Volgt u de mensen die een beroep deden op de Einder daarna nog op?
Aan mensen die naar een consulent worden doorverwezen, wordt gevraagd om de contacten met de consulent te onderhouden en hem van een eventueel overlijden op de hoogte te stellen. Hoe vaak dat gebeurt, is mij niet bekend.

Hoe ziet u de euthanasiewet evolueren in de toekomst?
Ik denk dat euthanasie bij voltooid leven naarmate de tijd voortschrijdt steeds vanzelfsprekender gaat worden. Etienne Vermeersch heeft daar recentelijk een interview over gegeven: "Euthanasie bij levensmoeheid komt er. Gegarandeerd."

Tot besluit: een mens lijdt het meest door wat hij vreest. Door de angst voor lijden dat wellicht nooit komt. Angst die zijn leven kan tekenen. Heel veel onrust kan voorkomen worden door mensen die met angst leven goed te informeren. Eenmaal goed geïnformeerd is er voor angst vaak geen plaats meer. ■

Mireille Fourneau en Rita Goeminne
Redactieraad RWS

De Einder
Postadres
Postbus 9, 5050 AA Goirle, Nederland
info@deeinder.nl.

1. *de jurisprudentie: uitspraken van rechters waaruit blijkt hoe ze denken over de toepassing van bepaalde wetten.*
2. *Boudewijn Chabot: is een Nederlandse psychiater-psychotherapeut die bekendheid kreeg vanwege zijn betrokkenheid in de maatschappelijke discussie omtrent het zelfgekozen levenseinde.*
3. *Heringa: Albert Heringa (74) die zijn 99-jarige moeder in 2008 hielp met sterven toen een arts haar uitzichtloze lijden niet wilde beëindigen.*

PERSBERICHT vzw Recht op Waardig Sterven (RWS) 5 september 2017

Naar aanleiding van de mediastorm over het 'conserveringsmiddel voor het bewerkstelligen van levenseinde in eigen regie'.

De ledenvereniging Recht op Waardig Sterven (RWS) vraagt aan de Coöperatie Laatste Wil om het 'conserveringsmiddel' kenbaar te maken, zo niet zal RWS het zelf openbaar maken om redenen van transparantie, mogelijkheid van controle en registratie.

RWS staat volledig achter het principe van een legaal middel voor een levenseinde in eigen regie en wil het middel mee helpen onderzoeken en verspreiden voor zijn leden.

Maar RWS wil ook verkeerd gebruik en misbruik voorkomen. Transparantie wat de (chemische) naam van het middel betreft is belangrijk voor zowel de gebruiker als de producent en leverancier. Burgers die het laatstewilmiddel willen gebruiken moeten weten dat er na hun dood een overlijdensaangifte moet getekend worden. Wanneer de attesterende arts niet op de hoogte is van het motief en het middel wordt de dood als verdacht aangegeven met alle maatschappelijke, gerechtelijke en emotionele gevolgen. Absolute zelfbeschikking betekent ook verantwoordelijkheid naar anderen, daarom pleit RWS voor een relationeel autonoom handelen inzake het levenseinde in eigen regie.

RWS is een actie- en opinievereniging die pleit voor een wettelijke mogelijkheid en gelijke behandeling van alle levenseindekeuzes. Stopzetten van een behandeling, palliatieve sedatie, euthanasie en bewust levenseinde in eigen regie door stoppen met eten en drinken of het innemen van een laatstewilmiddel worden nu verschillend (straf)rechtelijk behandeld en zorgen voor heel wat verwarring en onzekerheid wat in deze laatste levensfase sereniteit en waardigheid in de weg staat.

RWS pleit ook om alle mogelijkheden van misbruik te voorkomen en een duidelijk onderscheid te maken met de problematiek van (zelf)moord. Vooral wat zelfmoord betreft is duidelijk taalgebruik nodig: '(hulp bij) zelfdoding' wordt best niet meer gebruikt en vermeden. Bij zelfmoord is de vrije wil niet aanwezig door ziekte of andere omstandigheid maar berooft de persoon zich tegen zijn wil in van zijn leven. RWS wil dit ten stelligste vermijden en steunt dan ook financieel en moreel alle acties om zelfmoord te voorkomen.

www.rws.be
www.zelfmoord1813.be

Briefschrijfactie RWS aan de gemeentebesturen en politiek verantwoordelijken van België

Zoals u zich herinnert, stuurde RWS een brief aan alle Vlaamse stads- en gemeentebesturen aangaande de documenten van RWS, problemen die leden ons sporadisch melden en de verwerking bij de overheden (zie ons kwartaalblad nr. 148 van april 2017 – pag. 19 en 20).

Meer dan 300 brieven werden verstuurd, niet tevergeefs zo blijkt.

Veertig gemeentebesturen reageerden met een mail of brief. Bijna alle reacties gaven te kennen dat er bij hen nauwelijks problemen worden ondervonden en dat de RWS documenten overal aanvaard worden.

Acht gemeenten gaven melding dat men effectief problemen ondervindt bij de registratie van de wilsverklaring euthanasie en de FOD.

Er wordt blijkbaar verwacht dat de datum van ondertekening van verzoeker en van beide getuigen dezelfde moet zijn. Er moet volgens FOD zeker op toegezien worden dat de verzoeker eerst tekent, dan de getuigen en/of vertrouwenspersoon. Het invullen van verschillende data kan betekenen dat de FOD registratie geweigerd wordt.

Ik wil iedereen erop wijzen dat deze registratie absoluut niet verplicht of vereist is. Het is een mogelijkheid die de overheid aan de verzoekers geeft voor wilsverklaringen euthanasie bij onomkeerbaar coma.

RWS zal een brief richten aan de verantwoordelijke ambtenaar van FOD ter verduidelijking omdat men blijkbaar ook verwacht dat er een bijkomende nota aanwezig moet zijn waarop men aangeeft of het een eerste verklaring, een hernieuwing, herziening of intrekking betreft. Hierover willen wij 100 % duidelijkheid.

De volgende gemeentes gaven schriftelijk terugkoppeling:
Ardooie-Assenede-Beerse-Bever-Bievene-Bonheiden-Bree-Brugge-Buggenhout-Damme-DeHaan-Dilbeek-Edegem-Geel-Gent-Hamont Achel-Heers-Herselt-Heusden Zolder-Ingelmunster-Kapellen-Knokke Heist-Kortenberg-Kruibeke-Lebbeke-Lendelede-Lier-Maldegem-Mechelen-Melle-Mol-Nijlen-Opglabbeek-Ravels-Rijkevorsel-Schoten-SintLaureis-Waregem-Wetteren-Wevelgem-Zele.

Tegelijk ontvingen we een groot aantal aanvragen voor het geven van lezingen, voordrachten en vormingen over heel Vlaanderen. In ons kwartaalblad en op de website worden publiek toegankelijke lezingen kenbaar gemaakt, zodat ook u kan komen luisteren mocht u dit wensen.

De brief aan de dames en heren politici, beleidsmakers en verantwoordelijken kreeg ook behoorlijk respons.

Eerste minister C. Michel, Minister-president G. Bourgeois van de Vlaamse Regering en Minister-president R. Demotte van Fédération Wallonie-Bruxelles stuurden een brief aan RWS alsook de heer S. Bracke, voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordiging. Deze laatste heeft de brief doorgestuurd aan de commissie Volksgezondheid, het leefmilieu en de Maatschappelijke hernieuwing. RWS zal op haar beurt onze brief met een bijvoegsel aan deze commissie sturen.

Wij betreuren ten zeerste dat mevrouw M. De Block, minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, geen enkel antwoord stuurde.

Vanuit de partijpolitieke hoek kregen wij uitgebreid schrijven van sp-a., open VLD en Ecolo / GROEN.

Ik geef een korte samenvatting van de belangrijkste punten die worden aangekaart:

Mevrouw K. Jiroflée, **sp-a** volksvertegenwoordiger, steunt onze twee vragen. Wat de wilsverklaring euthanasie betreft is hun voorstel slechts één keer bekrachtigen, minimum één jaar en maximum drie jaar en vervolgens onbeperkt in tijd maar uiteraard herroepbaar. De koppeling van de wilsverklaringen aan de ID kaart steunen zij en proberen het op het agenda te krijgen.

De heer D. Pauwelyn, operationeel medewerker **Open VLD**, stuurde ook een reactie. Zij stellen dat naar dementie het begrip voor een euthanasieregeling veel hoger ligt in de samenleving dan bij de

politici. Zij willen een voorstel steunen waarin de wilsverklaring euthanasie onbeperkt geldig blijft. Ook de koppeling aan de ID kaart vinden zij een zinvolle denkpiste. Zij besluiten als volgt: "De wet kwam er ooit-onder andere!- onder impuls van RWS. RWS en de leden kunnen op Open VLD blijven rekenen voor een volgende stap in de euthanasiewetgeving!"

De heer D.Burnotte, administrateur-generaal van **Ecolo** stuurde een brief met daarin twee wetsvoorstellen/wijzigingen uit 2016. Ook zij wensen dat de wilsverklaring blijvend geldig is en steunen het idee van de ID kaart. Ook deze partij wenst blijvend samen te werken met RWS.

GROEN is het eens met de koppeling van de (negatieve/positieve) wilsverklaring aan de elektronische identiteitskaart, en vindt ook dat de wilsverklaringen geldig moeten blijven tot ze herroepen of geannuleerd worden door de verzoeker. Het recht op zelfbeschikking vormt voor GROEN de leidraad: mensen de mogelijkheid geven om eigen keuzes te maken over hun gezondheid, leven of sterven. Burgers hebben recht op eerlijke en open informatie en communicatie. In een uitzichtloze medische situatie kiezen mensen vrij hoe ze willen sterven.

Beste leden, ziehier een poging tot weergave van de reacties, bedenkingen en gevolgen van onze voorbije acties. Acties die niet stoppen maar verdergezet zullen worden. Ook hiervan zullen wij u op de hoogte houden.

Marc Van Hoey
Voorzitter RWS

Een voltooid leven...

Met leven en dood springt men niet lichtvaardig om; dus ook niet met euthanasie... Wij mogen blij en dankbaar zijn dat wij leven in een land waar euthanasie mogelijk is en wettelijk geregeld. Die wettelijke regeling is heel strikt en zowel bedoeld om alle mogelijke misbruiken te voorkomen als om de artsen die de euthanasie uitvoeren te beschermen.

Tegelijk is en blijft het zo dat de altijd subjectief be- en doorleefde vraag om stervenshulp van elke unieke mens in een altijd ook unieke context nooit helemaal te vatten is in een strikt en algemeen juridisch kader. Dat houdt in dat elke concrete vraag om euthanasie en het gevolg geven daaraan, toch ook altijd een interpretatie zal blijven van de wetgeving, een interpretatie die men aan de wijsheid, de ervaring en de moed van artsen zal moeten toevertrouwen, en het meest van al nog aan de weloverwogen, besliste en volgehouden vraag van deze uniek mens. Een rustig en diepgaand overleg met de mens in kwestie (en mogelijks met zijn nauwste verwanten), empathie en wijsheid en mogelijks een gezonde terughoudendheid maar ook de nodige moed zijn dus allerbelangrijkst als het gaat over de vraag om euthanasie.

Een wijze terughoudendheid, maar ook de nodige moed...

In de laatste tv- uitzending van "Topdokters" verwonderde en stoorde mij een beetje de toch wel heel verregaande terughoudendheid van dr. Distelmans (voor wie ik overigens een zeer grote waardering heb) en zijn equipe.

Het ging over een vrouw van 92 jaar oud, die speciaal uit Frankrijk naar België was gekomen met het verzoek om euthanasie. De vrouw - het woord dame is hier gepast - was heel helder van geest, was heel goed ter tale en verwoordde heel beslist en volgehouden haar vraag om euthanasie. Zij vond haar leven voltooid, voelde zich helemaal niet depressief, maar was het leven moe en verlangde er heel duidelijk beslist naar bewust en pijnloos te sterven. Zij was dankbaar voor het goede leven dat zij had geleefd, maar het was genoeg geweest...

Alhoewel dr. Distelmans in diezelfde uitzending heel genuanceerd pleitte voor het evenzeer erkennen van psychisch als van lichamelijk lijden, moest de dame toch nog voor een uitgebreide commissie verschijnen die moest uitmaken of de dame in kwestie dan toch niet in een depressie zat... Iets wat zij altijd volgehouden en heel lucide had ontkend. Bij een nog verder medisch onderzoek bleek uit een scan dat zij leverkanker had. Nu er een duidelijke kanker zonder perspectief op genezing werd vastgesteld, was de kogel ineens door de kerk en kon euthanasie... De uitzending suggereerde een duidelijke opluchting nu er ontegensprekelijk "iets fysisch" werd geconstateerd: een bevrijdende kanker dus...

Bij dit alles wil ik gerust in aanmerking nemen dat een tv-uitzending, hoe interessant en waardevol ook, niet al de nodige nuances kan maken die bij een zo delicaat en moeilijk onderwerp als euthanasie nodig en passend zijn. Maar de zeer grote terughoudendheid - voor zover die in de tv-uitzending naar voor kwam - brengt het recht op waardig sterven toch enigszins in het gedrang. Wil het echt gaan over het recht op waardig sterven dan mag een te grote terughoudendheid toch geen bijkomend obstakel zijn...

Het kan waar zijn dat het leven mooi is en heilig, maar het kan even waar zijn dat het leven ondraaglijk is en letterlijk niet meer de moeite waard... "Waar" heeft hier boven alle mogelijke religieuze of levensbeschouwelijke benaderingen uitdrukkelijk te maken met de subjectieve beleving van elke mens. Bij elke uniek mens gaat het ten diepste over zijn of haar leven. "Het leven" is een erg veralgemenende abstractie die voer is voor haast eindeloze en vaak emotionele palavers...

Bij die subjectieve beleving en een eventuele vraag om euthanasie mag het uiteraard niet gaan over een bevlieging of een momentopname. Die vraag kan of mag ook nooit op welke manier ook aan iemand worden opgedrongen. Mensen hebben het recht vast te houden aan hun leven als zij dat willen. Het moet gaan over een weloverwogen, beslist en volgehouden verlangen liever naar de dood dan naar het leven van deze unieke mens...

Is het zo onvoorstelbaar dat een (hoogbejaarde) mens die dankbaar kan terugkijken op een lang en altijd min of meer gelukkig leven, een voltooid leven zeg maar, een vreedzame dood verkiest boven de nog verdere aftakeling die hij of zij voorvoelt? Als wij dan toch allemaal moeten sterven - de enige onbetwijfelbare zekerheid in ons leven! - waarom dan niet mogen kiezen voor een einde in schoonheid? Hebben mensen niet het recht om levensmoe (een beter en positiever woord is misschien levensvoldaan) te zijn ook zonder kanker?

Hoe dankbaar en respectvol wij ook zijn tegenover het leven, hoe dankbaar wij ook zijn voor onze gezondheids- en welzijnszorg, toch is het niet ondenkbaar of onvoorstelbaar dat er mensen zijn die kiezen voor "de eeuwige rust van de dood" liever dan voor het hoe dan ook als pijn en ellende ervaren leven... Hebben zij geen recht op waardig sterven? Onder de hoofding "Een voltooid leven" las ik dat RWS ook in die richting denkt. Maar ik vrees dat wij terzake nog een lange weg hebben te gaan... ■

Paul Celie
RWS-lid

Moeder

Omdat elk verhaal omtrent waardig sterven de moeite is om te vertellen, omdat er zoveel onwetendheid is, ook ons verhaal….

Ruim 27 jaar geleden stierf mijn papa na een lange ziekte als hartpatiënt. Hij koos er indertijd voor om niet te wachten op een harttransplantatie "Ik ga niet wachten op de dood van een ander om zelf te verder te kunnen leven". Hij was tevreden met zijn keuze, werd langzaam zwakker en stierf plots op een avond, voor de ogen van mijn mama.

Dan begint haar droevig verhaal. Wellicht was zij kwetsbaar en steunde ze heel erg op mijn vader. Ik weet dat niet want ik was zelf nog maar 24… Ze kon zijn sterven niet aan en vergleed langzaam in een depressie met als dieptepunt het moment waarop een buurvrouw haar vond aan de kant van de vaart, klaar om te springen. Ze wou niet meer leven zonder papa, ook ikzelf en mijn gezin waren niet de moeite voor haar…

Ze werd opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis en werd met de beste zorgen omringd. Ze kreeg medicatie : antidepressiva, angstremmers. Het werd een geval van vallen en opstaan, van goede tijden en heropname tot ze ruim 15 jaar geleden verviel in psychotische toestanden. Ze kon niet meer thuis wonen en verhuisde als jonge 60-er naar een woonzorgcentrum, ik moest bewindvoering aanvragen want ze kon haar zaken niet meer regelen.

Het leven daar viel haar zwaar en weer gaf ze te kennen dat ze niet meer wou leven. Ze ging in honger en dorst-staking. Bezorgd om de uitputting liet men haar in het ziekenhuis opnemen, daar werd kunstmatig voedsel en vocht toegediend en uiteindelijk zonder overleg een voedingssonde geïnstalleerd. Ikzelf werd als late dertiger buiten alle behandeling gehouden, mij werd verteld dat ik geen beslissingsrecht had en zijzelf ook niet omdat ze onder bewindvoering stond.

Mama sterkte weer aan, verhuisde naar een ander woonzorgcentrum waar men heel veel geduld en inleving aan de dag legde. Soms was ze er blij en tevreden, soms in zichzelf gekeerd. Op de duur at en dronk ze zelf niets meer en verviel in lethargie. Op tijd en stond werd de maagsonde vervangen, meestal in dagkliniek of met een korte opname. Ikzelf voelde mij machteloos.

Eind 2016 ging zo'n vervanging mis : er was weefsel aan de binnenkant van de maag met de sonde vergroeid, een aantal operaties volgden elkaar op. Mama was volledig de kluts kwijt en zo blij toen ze na een aantal weken weer naar het woonzorgcentrum mocht.

Daar nam ze eind maart een drastische beslissing. Ze vond de moed om ons duidelijk te maken dat het allemaal genoeg geweest was en rukte voedingssonde en zuurstofslang uit. Alhoewel ik al een aantal jaar slechts heel moeilijk met haar kon communiceren, beloofde ik haar al het mogelijke te doen om haar wens in vervulling te laten gaan.

Niet wetende hoe het aan te pakken nam ik contact op met RWS. Daarna ging het heel snel. Door de veranderingen in de wetgeving bleek ik ook op persoonlijk vlak beslissingen in naam van mijn moeder te kunnen nemen. Na teamoverleg in het wzc met de huisarts, de toeziende arts en de verpleegkundigen werd besloten alle ondersteuning op vlak van voedsel, vocht en zuurstof weg te nemen. Het palliatief zorgteam installeerde een morfinepomp. Een week later stierf ze, bijna 27 jaar nadat ze voor het eerst te kennen gegeven had dat het leven haar teveel geworden was.

Ik bedank de vereniging RWS en vooral de voorzitter voor de informatie en ondersteuning bij deze moeilijke beslissing. ■

Gerda Achtergaele
RWS-lid

een voltooid leven is niet levensmoe

Toen onze grote dichter Karel van de Woestijne op z'n sterfbed lag, zei hij tot een bezoeker (Maurice Roelants geloof ik): 'mijn werk is af.'
Dit is een andere benaming voor 'voltooid'. In zijn jonge jaren was Karel – als voorbeeld van een decadent dichter – wel eens levensmoe, maar toen hij die fameuze woorden uitsprak, dacht hij vooral aan voltooiing en afronding.
En zo wens ik ook te sterven, voor zover wij hierin iets te wensen hebben: de dood kan ons elk moment overvallen.

Graag zou ik willen beklemtonen dat gevoelens van voltooiing en afronding absoluut niet hetzelfde zijn als levensmoeheid: een synoniem voor 'levensmoe' is suïcidaal.
Ik zie niet in waarom een afgerond leven zou moeten verder gezet worden: wat erop volgt is louter aftakeling.

Het is moeilijk te bepalen op welke leeftijd men een leven als afgerond mag of kan beschouwen. Volgens mij beslist hierover de persoon zelf.

Verder hoop ik dat er ooit een einde komt aan de verering van het lange leven, bijvoorbeeld aan het in de bloemetjes zetten van honderdjarigen: welke verdienste heeft men daaraan?
En in het algemeen ben ik ervan overtuigd dat een ervaring niet aan waarde wint door de duur of door de duur alleen: de intensiteit is naar mijn inzicht veel belangrijker.

Laten we dus ophouden met het najagen van een lang leven: laat ons bestaan vooral boeiend zijn met voldoende geluksmomenten.
En als dat niet meer mogelijk is, moeten wij het recht krijgen om eruit te stappen. Nogmaals niet levensmoe of suïcidaal maar zoals in de bijbel staat 'der dagen zat' – zat in de betekenis van verzadigd. ■

Staf de Wilde
De Haan 16 aug. 17

Euthanasie voor wie levensmoe is

Nieuws.vtm.be - 14/08/2017 - 09:33
Door: Tanita De Mey

Wie levensmoe is, moet euthanasie kunnen vragen. Dat zegt Open Vld-parlementslid Jean-Jacques De Gucht in Het Laatste Nieuws. Nu kan je alleen euthanasie vragen wanneer je fysiek of psychisch ondraaglijk lijdt, en je niet meer kan genezen. "Mensen die zich elke dag door de dag slepen, moeten voor euthanasie kunnen kiezen", zegt De Gucht aan VTM NIEUWS. "Ik denk dat het belangrijk is om daar een breed maatschappelijk debat over op te starten."

"We kunnen als maatschappij niet beslissen hoe het einde van iemand eruit zal zien", zegt De Gucht. Het Open-Vld-parlementslid vindt het belangrijk dat we als maatschappij een breed debat opstarten. "We moeten dat durven aangaan. Bij ons wordt dat nog steeds gezien als een soort van taboe, in Nederland bijvoorbeeld wordt daar vandaag al een debat over gehouden. Dat moet bij ons ook kunnen."

Misbruik
De Gucht benadrukt dat er een evenwicht moet gezocht worden tussen het recht op zelfbeschikking en het risico op misbruik. "Dat is een zeer delicate zaak. Het kan niet de bedoeling zijn dat iemand die zich eenzaam voelt, via een juridische weg uit het leven kan stappen."

Eerste politicus
Jean-Jacques De Gucht is de eerste politicus die pleit voor een open debat voor euthanasie bij mensen die levensmoe zijn. Hij pleit vooral voor het debat, nog niet voor de doorvoering ervan. "Je kan dat niet van de ene dag op de andere invoeren. Het is eerst en vooral van belang dat we het debat errond opstarten", besluit De Gucht. ■

Artsen: “Wie bepaalt of je levensmoe bent?”

nieuws.vtm.be – 14.08.2017
Door: Nathalie De Bisschop

“Er is geen medische grondslag voor euthanasie bij levensmoeheid en dat maakt het erg moeilijk”, zegt euthanasiedokter Wim Distelmans aan VTM NIEUWS, naar aanleiding van het idee dat Jean-Jacques De Gucht (Open Vld) daarover vanochtend lanceerde. “Niet zo moeilijk om vast te leggen”, zegt Marc Van Hoey, ook dokter en voorzitter van Recht op Waardig Sterven.

“Mensen die zich elke dag door de dag slepen, moeten voor euthanasie kunnen kiezen”, vindt Jean-Jacques De Gucht, Vlaams parlementslid voor Open Vld. De Gucht vindt niet dat we als maatschappij kunnen beslissen hoe het einde van iemands leven eruit zal zien en wil daarom een debat op gang trekken over euthanasie bij levensmoeheid.

Moeilijk vast te leggen

Wim Distelmans, een van de bekendste euthanasiedokters en oncoloog, is er echter niet laaiend enthousiast over. “Ik kan er respect voor opbrengen, maar het in praktijk uitvoeren lijkt me heel moeilijk”, zegt Distelmans aan VTM NIEUWS.

“Welke beroepsgroep kan vastleggen dat iemand binnen vijf jaar bijvoorbeeld nog steeds geen zin meer zal hebben in het leven?”, legt hij verder uit. “Er is geen medische grondslag en dat maakt het moeilijk. Stel dat de persoon in kwestie enkele jaren later iemand leert kennen, verliefd wordt en opnieuw zin krijgt in het leven?”

“Uiteraard moeten we waakzaam zijn dat mensen die eenzaam zijn er geen gebruik van maken”, zegt Marc Van Hoey, arts en voorzitter van Recht op Waardig Sterven, dan weer. “Dokters moeten aftoetsen dat eenzaamheid niet de reden is, maar er kunnen toch een aantal criteria opgesteld worden die artsen moeten beoordelen?”

Geen polypathologie

Beide dokters maken het onderscheid tussen mensen die lijden aan verschillende kleine kwalen (polypathologie) en mensen die het “gehad hebben met het leven”.

In die eerste groep gaat het over mensen die een opeenstapeling van kleine kwalen hebben, wat menselijk ondraagbaar wordt. Het gaat dan bijvoorbeeld over mensen die een rollator nodig hebben om te stappen, wiens zicht er zo hard op achteruit gegaan is dat ze zelfs hun favoriete serie niet meer kunnen zien, die niet goed meer horen én hulp nodig hebben bij het eten. Daar komen de laatste jaren steeds vaker vragen over en valt ook onder de euthanasiewet.

Die tweede groep, waar het nu over gaat, zijn mensen die niets fysiek mankeren, maar geen zin meer hebben in het leven. Het gaat over mensen die vaak genoeg voldoening uit hun leven gehaald hebben, wiens ‘bucketlist’ helemaal afgevinkt is en die een menswaardig einde willen waar ze zelf over kunnen beslissen.

Maatschappelijk debat

Zowel Distelmans als Van Hoey vinden dat een maatschappelijk debat in dit soort onderwerpen van groot belang is. “De maatschappij vergrijst, de geneeskunde wordt steeds beter, mensen worden steeds ouder, dus we moeten hier zeker over praten”, klinkt het nog. ■

Vonkel, een luisterend huis vzw

Inloophuis
LElFpunt Gent
Zwijnaardsesteenweg 41-43
9000 Gent
09 330 40 51
www.vonkeleenluisterendhuis.be

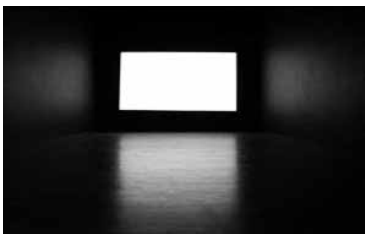

Als ik doodga
hoop ik dat je erbij bent
dat ik je aankijk, dat je mij aankijkt
dat ik je hand voelen kan.
Dan zal ik rustig doodgaan
dan hoeft niemand verdrietig te zijn
dan ben ik gelukkig

Remco Campert ° 1929

Erkennen wat is brengt ons tot liefdevol handelen wat tot doel heeft het lijden te verminderen.
Bernie Glassman

Simonne Vanaelst zocht vele jaren naar hulp bij sterven en vond dat niemand nog zo'n lijdensweg mocht meemaken. Zij deed een schenking met de vraag aan Marc Cosyns en lieve Thienpont om een huis op te richten waar mensen met levenseindevragen welkom zouden zijn. Hun partners, Gita Deneckere en Tony Van Loon, samen met een hele ploeg enthousiaste vrijwilligers schraagden zich achter de idee en 8 maart 2009 opende Vonkel zijn deuren.
Simonne zou de eerste jaren nog onze metgezel zijn.

Ontmoeting, respect, informatie, zelfbeslissingsrecht, verantwoordelijkheid, zorg, solidariteit en pluralisme zijn de sleutelwoorden van Vonkel, een luisterend huis waar iedereen welkom is, ongeacht afkomst, levensovertuiging of leeftijd.

Van bij de start zijn we attent voor de noden die op onze weg komen en proberen wij een antwoord te bieden. Wij hebben een goed opgeleide ploeg vrijwilligers die de mensen ontvangt met een onbevooroordeeld luisterend oor en hen niet alleen informeert maar ook steunt in een soms zeer moeilijke levensfase. Zo kunnen mensen niet alleen in Vonkel terecht tijdens de openingsuren, maar gaan we ook op huisbezoek indien betrokkene zich niet of zeer moeilijk kan verplaatsen. Wij hebben een ontmoetingsgroep voor mensen betrokken bij een euthanasieprocedure van een dierbare die vaak nog met moeilijke vragen zitten. Een 'herstelwerkgroep' werd gestart in 2016 voor jonge mensen met een euthanasieverzoek op zoek naar nog wat levenskwaliteiten en wie weet ook nieuwe levenskansen. We vinden vrijwilligers bereid om buddy te zijn voor mensen die er in hun laatste levensfase alleen voor staan of zoekend zijn. We verzorgen meerdere opleidingen en vormingen per jaar aan allerlei instanties (scholen, mutualiteiten, ziekenhuizen, wzc,. . .). We hebben sedert juli 2015 ook consultatiemogelijkheid bij een psycholoog en/of arts. In samenwerking met the End-of-Life Care Research Group van de Vrije Universiteit Brussel & Gent werd wetenschappelijk onderzoek opgestart welke we verder willen uitbouwen. We halen sinds de start van Vonkel kunst in huis om de zwaarte van het leven lichter te maken en moedigen ook mensen aan die schrijven of kunst maken. Sedert 2015 organiseren we samen met de Maakbare Mens socio-culturele activiteiten in Gent om op deze manier de problematiek open te gooien voor een ruim publiek.

Naast onze activiteiten wil Vonkel een open discussieforum bieden waarin alle meningen en ideeën omtrent sterven, dood en rouw kunnen aan bod komen. Waar we open staan voor reflecties over de mogelijkheden die de wetten op palliatieve zorg, patiënte rechten en euthanasie ons bieden maar ook de beperkingen ervan. We streven naar samenwerking met alle actoren in het werkveld en zijn ook bereid getuigenis af te leggen in interviews, documentaires en opiniestukken zowel nationaal als internationaal. Door deelname aan congressen en studiedagen proberen we op de hoogte te blijven van wat er in de wereld omtrent einde-levensbeslissingen leeft en waar mogelijk dragen we een steentje bij door lezing, getuigenis of wetenschappelijke bijdrage.

Wij maken onze projecten waar dank zij mensen die onze werking naar waarde schatten, waarvoor trouwens onze oprechte dank. Vonkel moet echter vooruitziend en wervend blijven en de kosten blijven uiteraard parallel aan de activiteiten stijgen. Fondsenwerving is een permanente zorg maar dit jaar zetten we er extra op in. Daarom hebben we tegen het najaar onze projecten financieel transparant gemaakt om voor te leggen aan mogelijke sponsors.

Indien u onze werking genegen bent en meer informatie wenst, zullen we die graag persoonlijk toelichten en uiteraard bent u van harte welkom in Vonkel, ook tijdens de opleidingsmomenten die openstaan voor alle geïnteresseerden.

U kan alle informatie vinden op onze website www.vonkeleenluisterendhuis.be. ■

Lieve Thienpont
Voor Vonkel

Woordzoeker

N	R	S	N	E	M	R	O	T	S
E	O	P	A	W	O	L	K	A	N
O	D	B	A	L	I	D	J	D	A
Z	G	L	A	D	P	N	W	E	J
I	E	A	S	E	E	A	D	T	A
E	E	D	N	G	T	L	S	S	A
S	L	E	E	E	O	F	O	O	R
T	T	R	R	M	R	O	B	E	M
U	R	E	G	E	N	B	O	O	G
M	L	N	H	M	O	D	D	E	R

Zoek de hiernavolgende woorden en doorstreep ze:

HERFST – REGENBOOG – MUTS – MODDER – BLADEREN – REGENJAS – STORMEN – GLAD – NAJAAR – BOS – SEIZOEN – WATER – WOLK – PLAS – MOS – WIND – MOL – GEEL – ES – DOR

Zet de overblijvende letters op een rijtje en u vindt het verborgen woord:

.....

Ontdek de oplossing elders in dit blad!

IK WORD LID VAN RWS

VOLLEDIG INGEVULD EN ONDERTEKEND STUREN NAAR: RWS, ITALIELEI 153, 2000 ANTWERPEN

Ik wens deel uit te maken van ***Recht op Waardig Sterven vzw*** en stort op bankrekening: ***BE19 3200 2641 7012*** van RWS **€ 20** (per persoon), **€ 40** (2 personen op hetzelfde adres) **€ 50** (vanaf 3 personen op hetzelfde adres) en vermeld op de overschrijving duidelijk 'Nieuw lid' + naam + jaartal

Naam 1 _____ Voornaam _____ Geslacht ____

Naam 2 _____ Voornaam _____ Geslacht ____

Straat / nr _____

Postcode _____ Woonplaats _____

Geboortedatum _____ Tel + E-mail _____

Handtekening + datum

OP OVERSCHRIJVING VERMELDEN:
'Nieuw lid' + naam + jaartal

AGENDA oktober

11 en 12 oktober 2017
Right to Die Europe
13de Europese conferentie
11 oktober: Wemmel van 10.00 tot 18.00 u.
12 oktober: Europees Parlement van 10.00 tot 14.00 u.

14 oktober 2017 - 09.30 – 12.30 u.
Symposium Lymfklierkanker Vereniging Vlaanderen vzw (LVV)
Stand RWS
Locatie: Auditorium AZ St. Jan, Brugge

17 oktober 2017
De wetten van 2002,
patiëntenrechten en euthanasie en de rol van RWS daarin
Lezing dr. Marc Cosyns – 14.00 u.
Locatie: DC Zonnedries, Zonnedrieslaan 27, Tielt-Winge

AGENDA november

14 november 2017
Beslissingen rond het levenseinde
Lezing Mevr. Rita Goeminne – 19.00 u.
Locatie: LDC Ruelenspark, Erasme Ruelenspark 35, Heverlee

15 november 2017
2de open themadag Seniorenraad Deurne
Thema: Waardig levenseinde
13.30 - 17.00 u.
Beslissingen rond het levenseinde
Lezing dr. Marc Van Hoey – 14.30 u.
Locatie: Zaal Familia, Karel Govaertstraat 53, Deurne

16 november 2017
Beslissingen rond het levenseinde
Lezing dr. Marc Van Hoey – 13.30 u.
Locatie: DC 't Bruggeske, Hoevensebaan 12/1, Kapellen

Jouw wil is wet.

Bepaal zélf de omstandigheden van uw levenseinde.

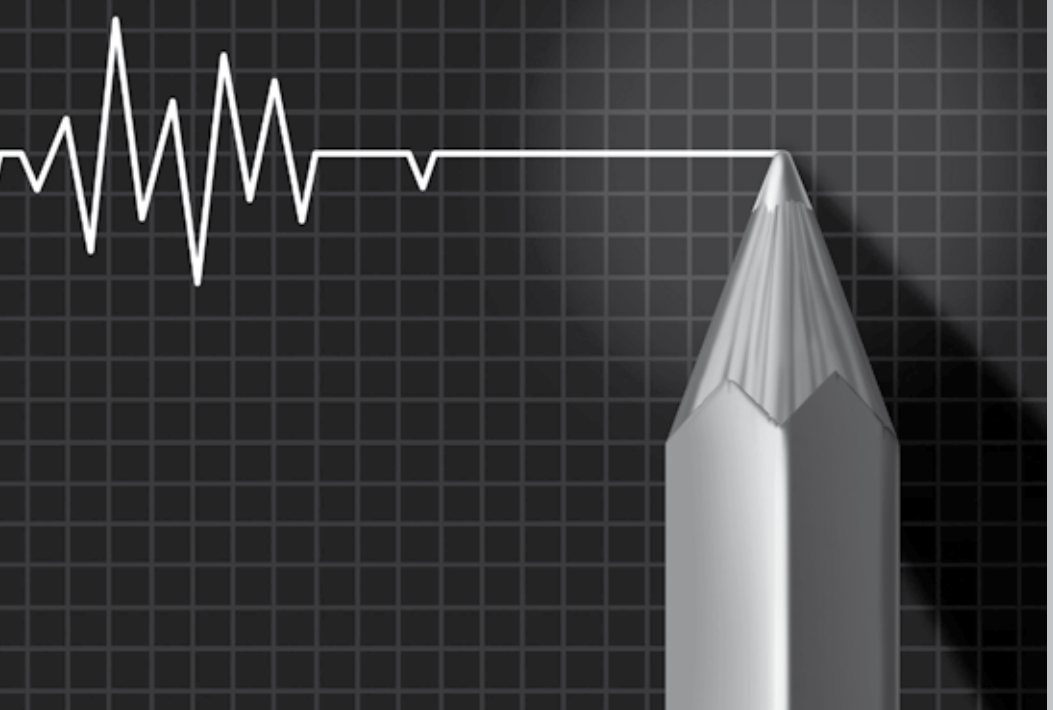

Laat uw levenstestament en wilsverklaring registreren door RWS en bepaal zélf de omstandigheden van uw levenseinde.

Doe het nu het nog kan.

RWS
Italiëlei 153
2000 Antwerpen
www.rws.be

RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

AGENDA november

17 november 2017 - 09.00 – 17.00 u.

Congres georganiseerd door INTEGRATE

Tijdige integratie van palliatieve zorg bij mensen met kanker en COPD

Stand RWS als sponsor

Locatie: Het Pand, Gent

Info en inschrijven via: http://integrateproject.be/congres-ugent-2017

21 november 2017

Wet van 2002 en rol RWS

Lezing dhr. Johan Jacques – 14.00 u.

Locatie: DC de Schalm, Landwaartslaan 99, Genk

22 november 2017

Wet van 2002 en rol RWS

Lezing dhr. Johan Jacques – 14.00 u.

Locatie: DC De Steymer, André Dumontlaan 129/2, Genk

23 november 2017

Patiëntenrechten, wet op euthanasie, palliatieve zorg en levenseindebeslissingen

Lezing dr. Marc Cosyns – 14.00 u.

Locatie: LDC 't Fazantenhof, Bosdreef 5 C, Lochristi

AGENDA december

7 december 2017

Wet van 2002 en rol RWS

Lezing dhr. Johan Jacques – 13.30 u.

Locatie: DC Cincidriahuis, Abdijstraat 47, St.-Truiden

7 december 2017

Beslissingen rond het levenseinde

Lezing dr. Marc Van Hoey – 19.30 u.

Locatie: DC De Groten Uitleg, Kerkeneind 20, Kalmthout

13 december 2017

Beslissingen rond het levenseinde

Lezing dr. Marc Van Hoey – 13.30 u.

Locatie: DC Kassei, Vlierkensstraat 83A, Vilvoorde

14 december 2017

Wet van 2002 en rol RWS

Lezing dr. Marc Cosyns – 14.30 u.

Locatie: LDC De Waterspiegel, Meulesteedsesteenweg 510, Gent

Voltooid leven. Over leven en willen sterven.

Auteur Els van Wijngaarden.
Paperback, ook beschikbaar als e-book.
202 pagina's.
ISBN 978 90 450 33044
Uitgeverij: Atlas Contact
november 2016

In 2010 werd het burgerinitiatief Uit Vrije Wil gelanceerd. Bekende Nederlanders pleitten met verve voor legalisering van hulp bij zelfdoding als ouderen hun leven voltooid vinden. Dit initiatief kreeg ruime steun onder de bevolking, maar opvallend genoeg bleek dat er nog helemaal geen wetenschappelijke kennis over voltooid leven beschikbaar was.

Els van Wijngaarden is als docent en onderzoeker verbonden aan de Universiteit voor Humanistiek. Daar is ze eind 2016 gepromoveerd op "de ervaringswereld van het voltooide leven". Haar onderzoek is uniek: wereldwijd is zij de eerste wetenschapper die ouderen zo indringend over dit onderwerp heeft geïnterviewd. Zij sprak met 25 ouderen variërend van 65 tot diep in de 90 die graag dood willen. Het resultaat van die vier jaar arbeid publiceerde ze in het boek "Voltooid Leven".
Misschien is het niet zozeer de dood die we vrezen, als wel het gevoel onbeduidend te zijn geworden. Citaat van Anatole P. Broyard (citaat op pagina 87).
Haar onderzoek begon bij de vraag: wat bedoelen mensen als ze zeggen dat hun leven voltooid is en daarom een zelfgekozen dood verkiezen? Uit dit onderzoek blijkt dat mensen de term "voltooid leven" vooral gebruiken om aan te geven dat ze "er helemaal klaar mee zijn". Ze willen hun leven op een zelfgekozen moment beëindigen, omdat – in hun ogen – de kwaliteit van hun bestaan reeds zodanig is verslechterd dat ze dood verkiezen boven het leven.
Voltooid leven staat voor verdriet over de verloren verbindingen; met de wereld om hen heen, maar ook met zichzelf. Het leven gaat door, maar het levensverhaal is voortijdig gestremd. Er is geen openheid meer naar de toekomst, geen hoopvolle verwachting. De wil om zichzelf nogmaals opnieuw uit te vinden ontbreekt. Ze lijken in een impasse terechtgekomen. De tijd wordt een vijand en de dood een vriend. De verhalen van de ouderen zijn een spiegel voor onze maatschappij. De uitingen van eenzaamheid, marginalisatie en gevoelens van overbodigheid leggen pijnlijk bloot hoe deze ouderen hun plek in de samenleving ervaren. De deelnemers aan dit onderzoek zijn over het algemeen reflectieve mensen die veel waarde hechten aan autonomie en onafhankelijkheid. Gedurende hun leven wilden ze maatschappelijk van betekenis zijn, zich inzetten voor de samenleving. En deze mensen voelen zich nu te veel. Voltooid leven blijkt dus veel meer dan een individuele evaluatie van iemands eigen leven. Het legt ook een maatschappelijk probleem bloot, namelijk dat een groep mensen zich niet meer opgenomen voelt. Dit kenmerkt zich als een periode waarin het lichaam gaat tegenstribbelen, waarin mensen langzamerhand hun autonomie en onafhankelijkheid verliezen en waarbij dikwijls het zelfvertrouwen afneemt, terwijl de wanhoop juist toeneemt. Mensen worden geconfronteerd met gevoelens van wantrouwen, schaamte, schuldgevoel, minderwaardigheid, identiteitsverwarring, isolement, stagnatie en wanhoop.
De casus van Peter. Peter hield heel erg van koken en lekker eten. 's Avonds maakte hij graag een kaasplankje klaar voor zijn vrouw, met een lekker wijntje erbij. Tot hij zijn smaak verloor. De dokter nam hem niet serieus – het is een probleem waarmee te leven valt – maar voor Peter was het een ramp: hij kon zich niet meer uitdrukken door lekkere dingen te maken. Hij was een deel van zijn identiteit kwijt: het leven verloor letterlijk zijn geur en smaak. Een verlies kan klein lijken, maar de betekenis achter het verlies soms levensgroot.
De casus van Steven. Steven had als bioloog de hele wereld rondgereisd en dus een intrigerend leven geleid. Tegelijk had hij ook een heftige jeugd gekend, waarvan hij nooit helemaal was losgekomen. Altijd had hij het gevoel gehad dat hij ergens naar op zoek was geweest, dat hij een leegte probeerde te vullen. Dat was hem nooit helemaal gelukt, dus keek hij toch met spijt terug op zijn leven. Voltooid vond hij het allesbehalve.
De casus van mevrouw De Beaufort. Deze mevrouw is altijd een heel modebewust dame geweest – haar mantelpakjes kocht ze vroeger in De Bijenkorf – maar nu ze 99 is en niet meer uit de voeten kan, moet ze zich behelpen met de pakjes die ze in de modeshow beneden in haar verzorgingstehuis kan kopen. "Dat is niet mijn smaak", zegt ze. "Het is een beetje voor oudere mensen". Ze schaamt zich voor haar schijnbaar keurige pakje. Het doet haar besluiten: "Dit ben ik niet meer". Ze wil liever dood.

De casus van Willemijn. Eenzaamheid is alsof je gevangenzit onder een glazen stolp: je wil wel communiceren, maar het lukt niet. Dat los je niet op met een uitje of een leuke interventie. Willemijn vertelt bijvoorbeeld dat iemand haar had opgegeven voor een georganiseerd reisje. Sommige ouderen hebben daar misschien veel aan, maar zij had er de pest aan. Ze had er niet om gevraagd, vond ze, en dan moest ze ook nog eens dankbaar zijn. Mensen hebben heel snel de neiging te denken: "We doen iets leuks en dan hoef jij niet meer te klagen". Dat uitje is dan wel aardig, maar daarna zitten die mensen toch weer alleen.

Voltooid leven is een "zwaar" boek, maar meer vanwege het onderwerp dan vanwege de schrijfstijl. Want van Wijngaarden schrijft vaardig en luchtig.
Lees dus dit boek! ■

Ludo Van Tilborgh
Redactieraad RWS, 15/08/2017

Bij RWS

Levenstestament

Wilsverklaring inzake euthanasie

Het levenseinde
Vragen en antwoorden omtrent de wettelijke bepalingen in België

De levende dode
Jef Hermans
€ 18
per overschrijving op rek.nr. BE19 3200 2641 7012 van RWS
of cash tijdens permanenties
info@rws.be – 03 272 51 63

In de boekhandel of op internet

Franky Bussche & Wim Distelmans
Een goede dood – 2002-2012 tien jaar 'controversiële' euthanasiewet
ASPnEditions - ISBN 9789054879909

Marc Cosyns & Julien Vandevelde
Bevroren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
Uitgeverij Vrijdag 2009
ISBN 9789460010491

Johanna Vlaminck & Marc Cosyns
Zoals ik het wil. Gesprekken over euthanasie
Roularta Books 2004

Pol Goossen
Koningswens
Uitgeverij Witsand Uitgevers
ISBN 9789490382742

Als het zover is (verhalen van euthanasie)
door het supportteam van het ZNA Campus Middelheim
Uitgeverij EPO - ISBN 9064454043

Hugo Van den Enden
Ons levenseinde humaniseren. Over waardig sterven en euthanasie.
VUBPress 2004 - ISBN 9054873736

Marc Cosyns
Amelie Van Esbeen, de 93-jarige die nú wou sterven.
Uitgeverij UGA - ISBN 9789089771544

Marc Cosyns
Verhalen voor het sterven gaan (E-book)
Uitgeverij Vrijdag - ISBN 9789460012464

Lieve Thienpont
Libera me (over euthanasie en psychisch lijden)
Uitgeverij Witsand
ISBN 9789492011138

Marc Desmet
Euthanasie: Waarom niet?
Uitgeverij Lannoo - ISBN 9789401426664

Patrick Wyffels
De LElFarts
Uitgeverij Houtekiet - ISBN 9789089241283

Marc Cosyns
MORE eutopia later
Uitgeverij Vrijdag - ISBN 9789460015076

Els van Wijngaarden
Voltooid leven. Over leven en willen sterven
Uitgeverij: Atlas Contact 2016
ISBN 9789045033044

DVD te koop bij RWS

'End credits'
een film van Marc Cosyns en Alexander Decommere
€ 10

Marc Cosyns & Julien Vandevelde
Bevroren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
(boek met dvd) € 10

Nuttige adressen

ADMD
Av. Eugène Plasky 144 Bte 3
1030 Schaerbeek
T 02 502 04 85
F 02 502 61 50
info@admd.be
www.admd.be

Vlaamse Alzheimer Liga
Gratis infolijn voor familieleden van dementerenden en jong-dementerenden
T 0800 15 225 *(Gratis)*
www.alzheimer.be

Stichting tegen Kanker
Leuvensesteenweg 479
1030 Brussel
Kankerfoon 0800 15 802 *(Gratis)*
www.kanker.be

Vlaamse Liga tegen Kanker (VLK)
Koningsstraat 217
1210 Brussel
Vlaamse kankertelefoon
T 078 15 01 51
e-kankerlijn@tegenkanker.be
(elektronische variant van de Vlaamse kankertelefoon)
www.vlk.be

HuizenvandeMens
Alle informatie en adressen over morele bijstand en vrijzinnige plechtigheden
Brand Whitlocklaan 87
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
T 02 735 81 92
www.deMens.nu
info@deMens.nu

Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen
Voor alle adressen en informatie over palliatieve zorg
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 02 456 82 00
www.palliatief.be

ALS-Liga
T 016 29 81 40
www.als-mnd.be

Humanitas
Psychologische begeleiding
T 0497 644 003

Multiple Sclerose Liga
Voor psycho-sociale begeleiding van MS-patiënten en hun familie
Boemerangstraat 4
3900 Overpelt
T 011 80 89 80
MS Infolijn 0800 93 352 *(Gratis)*
www.ms-vlaanderen.be

SENSOA
Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid en voor mensen met HIV
President Building, 5de verdieping
Franklin Rooseveltplaats 12
2060 Antwerpen
T 03 238 68 68
www.sensoa.be

Tele-Onthaal
Telefonische ondersteuning ivm persoonlijke zorgen en relatieproblemen
T 106 *(Gratis)*
www.tele-onthaal.be

Trefpunt Zelfhulp
Voor informatie en adressen van zelfhulpgroepen in Vlaanderen
E. Van Evenstraat 2c
3000 Leuven
T 016 23 65 07
www.zelfhulp.be

VONKEL vzw
Een luisterend huis
Zwijnaardesteenweg 26 A
9000 Gent
lievethienpont@yahoo.com
marc.cosyns@ugent.be

Voor Artsen en Zorgverleners:
LEIF (LevensEinde InformatieForum)
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 078 15 11 55
www.leif.be

Stichting LevenseindeCounseling (SLC)
info@levenseindecounseling.com
www.levenseindecounseling.com

De Einder
Postbus 9
5050 AA Goirle
Nederland
begeleiding@deeinder.nl
info@deeinder.nl

BUITENLAND
World Federation of Right to Die Societies
en andere, niet aangesloten verenigingen:
adressen via het secretariaat van ***RWS***

Permanentie te Antwerpen

Als het 'permanentiedag' is in het RWS kantoor gonst het van de drukte op beide verdiepingen! Op het gelijkvloers staan RWS-vrijwilligers de bezoekers met raad en daad bij. En of er veel vraag is naar advies? We moeten telkens stoelen klaar zetten in de wachtruimte!

Op de eerste verdieping zitten Trees (onze RWS coördinator) en een vrijwilligster (specialiste pc-werk) klaar om de nieuwe inschrijvingen in te brengen in het ledenbestand en de lidgelden te registreren.

DE DOKTER HEEFT NIET ALTIJD GELIJK.

Je hele leven heb je alle beslissingen zélf genomen. Waarom zou je de belangrijke beslissing over je levenseinde dan aan een dokter overlaten?

Beslis zélf over je levenseinde en word vandaag nog lid van RWS.

Doe het voor het te laat is.

www.rws.be

RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

Recht op Waardig Sterven vzw | Italiëlei 153 | 2000 Antwerpen | T 03 272 51 63 | info@rws.be